

Prelat Andrej Kalan (1858–1933)

**Ob 90-letnici konca 1. svetovne vojne in
90-letnici ustanovitve prve slovenske vlade**

Andrej Kalan se je rodil 2. decembra 1858, v Pevnem pri Škofji Loki. Po osnovni šoli v Škofji Loki in gimnaziji v Kranju je vpisal teologijo v Ljubljani in bil leta 1882 posvečen v duhovnika. Služboval je kot kaplan v Predosljah, Preddvoru, Cerkljah na Gorenjskem, Preski in ljubljanskem Trnovem. Leta 1890 je postal stolni vikar, leta 1896 stolni kanonik, leta 1919 pa stolni prošt in generalni vikar ljubljanske škofije.

Na prehodu stoletja je bil eden stebrov slovenskega socialnega in združnega gibanja, od leta 1917 do leta 1920 pa v središču narodnega in političnega gibanja. Skupaj z Janezom Evangelistom Krekom sta leta 1892 organizirala katoliško socialno gibanje, še zlasti kmečko združništvo. Leta 1895 je postal ljubljanski občinski svetnik, istega leta je bil v kmetijskih občinah volilnega okraja Kranj-Tržič-Škofja Loka izvoljen v Kranjski deželni zbor. Pri deželnozborskih volitvah leta 1900 Kalan ni več kandidiral. Za več let se je umaknil iz javnega političnega življenja. 15. septembra 1917 je podprl Krekove pristaše v Slovenski ljudski stranki (SLS) proti dr. Ivanu Šušteršiču in sopodpisal izjavo za majniško deklaracijo. S to odločitvijo je odločilno vplival na škofa Antona Bonaventuro Jegliča, da je ta septembra 1917 podprl majniško deklaracijo, kar je povzročilo organizirano deklaracijsko gibanje na Slovenskem. Ker je tedaj Šušteršič razpustil SLS, je strankarska opozicija, z Andrejem Kalanom na čelu, izvolila začasni izvršilni odbor. Občni zbor Vseslovenske ljudske stranke je nato 27. decembra 1917 izvolil za vodjo stranke dr. Antona Korošca, kar je bilo zelo

Prelat Andrej Kalan

pomembno za slovensko stvar v takratnih prevratnih časih.

Kalan je postal poleti 1918 namestnik predsednika Narodnega sveta v Ljubljani, po prevratu oktobra 1918 je bil imenovan za poverjenika (ministra) za poljedelstvo v prvi slovenski Narodni vladi v Ljubljani. V prvem desetletju nove države ni več neposredno posegal v politiko.

Leta 1888 je bil Andrej Kalan pobudnik za revijo *Domoljub* in nato njen urednik do leta 1899. Od leta 1890 do 1899 je urejeval slovenski osrednji dnevnik *Slovenec*. V vojnih letih 1916 in 1917 je urejeval tudi *Ilustrovani Glasnik*. Od leta 1903 je bil 25 let predsednik Katoliškega tiskovnega društva, ki je pod njegovim vodstvom leta 1908 zgradilo na Poljanskem nasipu moderno Katoliško tiskarno, kjer je danes časopisna družba Dnevnik.

V svet literature je Kalan stopil že kot bogoslovec leta 1882. Literarne, med njimi tudi pesniške, predvsem sonete, vzgojne, verske, gospodarske in politične prispevke je objavjal v najrazličnejših časopisih in revijah. Za vsa nova gibanja v domači literaturi se je živo zanimal in bil z mnogimi literati v osebnem stiku. Bil je mentor in meceni številnim literatom. Tedanjemu vodilnemu pisatelju Ivanu Cankarju je bil več let tih dobrotnik, umetnostnemu zgodovinarju Izidorju Cankarju pa je bil vseskozi zelo naklonjen in mu je omogočil kariero.

Leta 1900 je postal ravnatelj otroškega zavetišča Marijanišče v Ljubljani, ki ga je predano vodil do smrti v Ljubljani, 3. junija 1933. Leta 1910 mu je dozidal še konvikt, dom srednješolcev (danes Dom Ivana Cankarja), v katerem so se izšolale generacije ustvarjalnih in prodornih slovenskih izobražencev. Prelat Kalan je bil velik podpornik te ustanove in njenih gojencev. Pred 2. svetovno vojno je bilo Marijanišče največja vzgojno-izobraževalna ustanova v tedanji Jugoslaviji.

Ob njegovi sedemdesetletnici ga je Občina Stara Loka (leta 1928) imenovala za častnega člana za njegove velike zasluge in dobre, ki jih je izkazoval dijaštvu, za njegovo nesebično delo v kmetijstvu, saj je bil tudi vrhunski čebelar in dolgoletni predsednik Slovenskega čebelarskega društva, ter za njegov doprinos k gradnji vodovoda v rodnem Pevnem.

V starološkem Domu na Fari so 2. decembra 2008 pripravili diskusijski večer o Andreju Kalanu, ki ga je vodil publicist Miha Naglič z Alojzijem Pavlom Florjančičem, avtorjem knjižice in priložnostne razstave o Andreju Kalanu.